

ראש חודש חשון התש"פ

שמיעת השיר "אֲדָמָה וְשָׁמַיִם" מחשש עבודה זרה

לכבוד הרב שליט"א, רציתי לשאול אודות השיר המפורסם "אדמה ושמיים", ששיר זה נכנס לאחרונה בחתונות בקרב הציבור החרדי. אך מכיון שכפי שביררתי למעלה מתשעים ותשעה אחוזים מן האנשים לא מבינים את פירוש המילים שלו, וכמו כן המשמעות של המילים למי שכן מתבונן בהן, הינה חווית הטבע כסוף בפני עצמו ולא חווית הקב"ה כיוצר הטבע, לכן רציתי לתהות על קנקנו של שיר זה, וכפי שביררתי אני כותב לרב שליט"א מה עלה בחכתי, מסקנות שיש בהם עד כדי זעזוע הנפש, ומצפה לתשובתו.

וזו השתלשלות הדברים מהסוף להתחלה: לפני שהזמר מוטי וייס (המכונה: מאט דאב) פרסם שיר זה, הוא הוקלט והתפרסם על ידי קבוצה ישראלית 'בודהיסטית' (עובדי עבודה זרה גמורים ל"ע) בשם "סגול". השיר המקורי הוא "רוח חזקה, מים עמוקים" (אי"ה אכתוב לרב את השיר המלא למטה, כדי שיתהה על קנקנו לדעת האם יש בו חשש ע"ז), זהו שיר של כת פגאנית עובדת אדמה כפשוטה - עובדים עבודה זרה לכדור הארץ. ולמעשה השיר תורגם מאנגלית לעברית כמעט מילה במילה. חיפוש שערכתי בתקשורת מעלה תוצאות רבות שמאשרות את שייכות השיר הזה לכת הפגאנית הזו. אני מעריך שזה לא מידע אינטואטיבי. המילים מסתדרות לנו בשיר. אבל השיר הזה שכתבו אותו עובדי כוכבים ממש ובו הם מתארים את העבודה זרה שלהם, זחל אט אט לתוך קהילתנו עד שאנחנו אפילו שרים ורוקדים עליו בחתונות יהודיות!

שאלתי היא, האם נכון הדבר שמבחינה הלכתית אסור לשיר שיר זה, ואילו רבנים היו יודעים את הנ"ל יתכן שרבים מהם היו אומרים שלא ניתן לברך את הברכה "שהשמחה במעונו" בחתונה שהשיר הזה מושר, או שזו גוזמא. אשמח לחוות דעתו של הרב בזה, האם מותר לשורר שיר זה או אסור, כדי לדעת כדת מה לעשות, וכדי לפרסמה ברבים. בברכה יוסף חיים זאגורי, בני ברק.

ככה כפי שמבחין בזה כל בר דעת), אם כן בודאי הגמור הרי זה בכלל שיר המשורר בבתי עבודה זרה, ובהדיא אמרו בפסחים (כו.) שקול שמשוררין בו בע"ז, אסור בהנאה מדרבנן, כיון דמדאורייתא קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה. וכ"מ מדברי הרמב"ם בהלכות מעילה (פ"ה הלכה טז), ובהלכות כלי המקדש (פרק ב הלכה ט), ועוד. וכבר כתב הרמ"א באו"ח (סימן נג סעיף כה) בשם הכלבו (דף קנה ע"ד):

תשובה: לכבוד היקר והנעלה ה"ה יוסף חיים זאגורי הי"ו (אברך בכולל תורה וחיים בני ברק), הנני להשיב בקיצור נמרץ על שאלתו החשובה והמחכימה, ובהיות שמדובר כאן בחשש עבודה זרה נפנתי לעיין בדברים:

א. ראשית כל, אם אמת נכון הדבר שהשיר הזה מקורו מבתי עבודה זרה, ושם הוא משורר (ובהחלט המילים שלו מראות על

לענין להעביר את השליח ציבור ממשרתו. ועכ"פ כן כתב גם בש"ע הגר"ז מלאדי (סימן נג סעיף לב): "ושליח ציבור המנבל פיו, או שמרנן בתפילה בשירי הנכרים שמנגנים בהם לעבודת אלילים, מוחין בידו שלא לעשות כן, ואם אינו שומע מעבירין אותו". עכ"ל. וכן כתב במשנה ברורה (סימן נג ס"ק פב). ע"ש. וכ"כ בערוך השלחן (סימן נג אות יח, ושם אות כו) משום אין קטיגור נעשה סניגור. כיע"ש. וכן כתב מהר"מ די לונזאנו בספר אצבע דרך החיים (דף ק) בשם החסידים (סימן תשסח) שכתב: ויזהר מי שקולו נעים, שלא יזמר נגונים נכריים, כי עבירה היא וכו'. עכ"ל. וכ"כ במעשה רוקח (פ"ח מתפילה הלכה יא), והוסיף, שכבר צווח ככרוכיא על זה הרב בעל ערוגות הבושם (פרק לא), וכן רבינו יהודה הלוי בספר הכוזרי, שנתעמו גם כן על זה, והוא ז"ל חיזק סברתו בית שאת והביא לו סמוכות גדולות וראיות ברורות, ובפרט ההיא דזמירות היו לי חוקיק וכו', דבאמת אפשר ללמדו ג"כ מכ"ש וכו'. וכן בספר נעים זמירות ישראל, מסכים והולך לדבריו וכו'. עכת"ד. וכן כתב בשו"ת הרדב"ז ח"ב (סימן תתט): ולענין שליח ציבור שהוא נעים קול, ומזמר בבית המשתאות בשירי עגבים בשירים של דופי וכו'. כן השיב הרי"ף בתשובה וכו'. עכ"ל. וכן כתב הגר"ח פאלאג'י בכף החיים (סימן יג אות ו), שאסור לשליחי ציבור לנגן קדיש או קדושה על פי המקאם בלחן של שירי נוכרים וכו'. כיע"ש. וכ"כ בשו"ת דבר משה ח"א (סימן ג), שכל שירים שמשוררים העובדי עבודה זרה, אסור לשוררם. ע"ש. וכ"כ בשלמי ציבור (דיני שליח ציבור אות יב), ובכף החיים סופר (סימן נג אות קטו), ובביאור הגר"א (סימן נג אות כו), ובספר הזכרונות למהר"ש אבוהב (דף נא ע"א), ובשו"ת דברי חיים מצאנז ח"ב (סימן יז), ועוד, באיסור לשורר שירי עכו"ם.

ג. ובמור וקציעה ליעב"ץ (סימן נג שם) כתב: זהו נועם הניגון על פי חכמת

"ושליח ציבור המנבל פיו, או שמרנן בשירי הנכרים, ממוחין בידו שלא לעשות כן. ואם אינו שומע מעבירין אותו". וכתב המגן אברהם (ס"ק לא): בשירי הנכרים, כלומר בניגון שמנגנים בו לעבודת אלילים. ספר חסידים סימן רלח. עכ"ל. וזה לשון החסידים: "לא ילמוד אדם לְגַלַח (=היינו כומר נכרי) אותיות (=של לשון הקודש), ולא ינגן לפניו זמר נעים, פן ינגן הגלח בעבודה זרה שלו אותו נגון. וכל שמנגנים בפני עבודה זרה לא יעשה אותו נגון להקב"ה". עכ"ל. ושם (סימן תכח) כתב: "אם יש פיוט שעשה כומר לשבח עבודה זרה, ונראה לישראל שהוא שבח נאה, לא יאמר אותו בלשון קודש להקב"ה". ושם (סימן תכט): "אם יש מין שרוצה לעשות פיוט לעבודה זרה או נכרי שרוצה לעשות לעבירה, ואמר ליהודי: אמור לי ניגון נעים שאתם משבחים בו לאלהיכם, אל יאמר לו שלא יהא על ידו". עכ"ל. וכל שכן מילים שיש בהם תוכן מוחלט של עבודה זרה, והכל הולך אחר כוונתם, שהאדמה אצלם היא נעבדת, והשיר הזה בא לסמל אמונתם ודתם, ולא רק שבח לעבודה זרה שלהם, ובודאי יהיה אסור לשוררו.

ב. ומקור דברי הכלבו (דף קט ע"ד) הוא מתשובת הרי"ף (סימן רפא), שכתב וזה לשונו: "שליח ציבור שמרנן בפיו שירי ישמעאלים ומוציא מפיו דברי נבלה, מסלקין אותו ממשרתו. ועליו ועל כיוצא בו נאמר נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה". עכ"ל. וכ"כ בשם הרי"ף באורחות חיים מלוניל (הלכות תפילה סימן עח). וכאן מפורש דאיירי על המנגן זאת שלא בשעת התפילה, והיינו בבתי משתאות שלהם, שירי עגבים ושירים של דופי וכו'. כיע"ש. אמנם המג"א (ס"ק לא) ושאר אחרונים שיובאו להלן, הבינו דאיירי בשמרנן בתפילה עצמה שירי הנכרים. כיע"ש. וכן העיר לנכון בשו"ת להורות נתן ח"י (סימן יד). אך כאמור מדברי החסידים גופיה משמע דאפילו בעלמא אסור לשוררם, אך הנפק"מ

כאן הוי שיר המשורר ממש לעבודת אלילים, ויש בו תוכן של עבודת כוכבים, ולדברי המומחים והבודקים, וגם כת"ר בדק כפי יכולתו וכך העלתה מצודתו, שהם, עובדי העבודה זרה, הם שהתחילו בזה השיר. וכל שכן שרבים וטובים תמהו ע"ד הב"ח, וכמ"ש במגן גיבורים (סימן נג ס"ק כ במגן האלף), וז"ל: ודבריו צ"ע, שאין ענין מנייהו גמרינן לכאן. והוסיף, שבספר חסידים שהביא המג"א משמע כדבריו וכו'. עכת"ד. גם בספר מעשה רוקח (הלכות תפילה פרק ח הלכה יא) הביא דברי החסידים הנ"ל והרמ"א והמג"א, ושוב הביא דברי הב"ח ומחי ליה מאה עוכלי בעוכלא, ומסיק שאפילו באותן שאינן מיוחדים לעכו"ם, אלא שדרך העכו"ם לנגן בהן, אסור לשוררם, ושכן דעת גדולים וקדושים, מהר"י פאציפיקי, ועוד מחכמי הדור, שאסרו אפילו בזמר שאינו מיוחד להם, ועל זה נאמר נתנה עלי בקולי על כן שנאתיה וכו'. עכ"ד. ועל כן בנידון דידן שהם שירים המשוררים לע"ז ממש, בודאי אין בזה היתר.

שירים המשוררים ע"י יהודים מחללי שבתות ומשומדים

ה. וגדולה מזה כתב בשו"ת להורות נתן ח"י (סימן יד) שלא דוקא שירי גויים, אלא הוא הדין ועוד גרע טפי, בשירים המשוררים על ידי ישראלים מחללי שבתות ואוכלי נבילות וטריפות ועוזבי התורה. ע"ש. וכ"כ בשו"ת משנה הלכות ח"ו (סימן קח) שגם שיר של יהודי ששנה ופירש, ואפילו עשאו כשעדין לא פירש, אלא אם כן אין שמו ניכר עליהם, ואין ידוע שהוא ממנו וכו'. עכת"ד. וכל שכן שירים שהוכנו עבור שירה בבתי קולנוע וכיוצ"ב, שכבר כתב בשו"ת דברי חיים מצאנז ח"ב (סימן יז) וז"ל: "פושעים באו מחדש להתאוות תאוה בבית ה' בחצרות קדשו, ולהרהר בהבליהם בשעת התפילה על ידי שירי חשק הנזמרים בטרטראות"

המוזיקא, שבלי ספק היו הלויים על דוכנם משתמשים בה על האופן היותר טוב וישר ומובחר כל האפשר, אך אל תשמח ישראל אל גיל כעמים בשירי קרקיסאות וטרטיאות שלהם, תועבה היא לפני ה', עליהם הוא אומר הסר מעלי המון שירך וכו'. עכ"ל. גם בספר שבט מוסר (פרק לד) כתב: גם כשאומר החזן איזה פיוט כנהוג שאומר בחגים ובמועדים בניגון, יבחר שיהיה מהניגונים המכניעים את הלב ומביאים מורא ופחד, ודיהיו דברי הפיוט וכו'. ומה גם שירים מסודרים על פי הקבלה וכו'. לפי שהניגון וסדר הדברים מכניס יראת ה' בלב השומעים ונותנים ליבם אל התפילה, מה שאין כן כשהפיוטים הם בניגון המעורר הריקוד והשמחה החיצונית שמביא לשומעים לצחוק וקלות ראש ולפרוק מעליו עול מלכות שמים, ולהמליך יצרו עליו לטרדו גם להרהורים רעים ומחשבות זרות, והקולר תלוי על החזן הגורם. עכ"ל. מבואר שצריך להיות השיר טהור ונקי מכל בחינותיו. וכן כתב במאמר מרדכי (סימן תקס ס"ק ב) בשם השלה"ק ושאר ספרי מוסר, שלא לזמר שירי עגבים וכיוצא לתינוק, שזה מוליד לתינוק טבע רע וכו'. ע"ש. ופשוט שהתינוק לא מבין המילים ורק שומע הניגון בלבד, ובכל זאת השיר פוגם את נפשו ומשחיתה, ובהכרח הוא מכח הכח הפועל בשיר עצמו. וכן כתב בליקוטי מוהר"ן (תורה ג), וז"ל: הנה מי ששומע נגינה ממנגן רשע, קשה לו לעבודת הבורא, וכששומע ממנגן כשר וכו'. עכ"ל.

ניגונים המיוחדים לעכו"ם

ד. ואף לפי מה שכתב בשו"ת הב"ח (ישנות, סימן קכו) דדוקא באותן הניגונים שהם מיוחדים לעכו"ם, מאחר שהם חוק לעבודה זרה, אבל אם אינם מיוחדים, ליכא איסורא, ובהא ודאי איכא למימר דלא מנייהו גמרינן, כדאמרינן בסנהדרין וכו'. עכת"ד. וכ"כ הפרי מגדים (סימן נג א"א ס"ק יד), ובמשנה ברורה (סימן נג ס"ק פב) ועוד. דמכל מקום

וכו'. עכ"ל. ועל כן גם אם נאמר שהשיר הזה שוררו אותו יהודים פורקי עול משומדים לבודאיים, הרי א"כ הוי חמור יותר.

שירים עם מילים של איסור

ו. ותדע, שאף שציידו להקל בניגונים בלבד להטעימם בתפילה, לא היקלו רק בשירים שאין בהם מילות האסורים, או מילות עגבות, וכדמשמע מדברי הרי"ף הנ"ל (סימן רפא): "שמרנן בפיו שירי ישמעאלים ומוציא מפיו דברי נבלה". עכ"ל. ועיין עוד בברכי יוסף למרן החיד"א (סימן תקס ס"ג) שכתב בשם מהר"ם די לונזאנו בשתי ידות (דף קמב ע"א) שהוא בעצמו חיבר שירים על פי ניגוני הערבים, לפי שהם מגביהים קולם ומנעימים את שירתם יותר מזולתם, ואמנם ראיתי מקצת חכמים שמתאוננים רע על המחברים שירות ותשברות לה' יתברך על פי ניגונים אשר לא מבני ישראל המה, אולם אין הדין עמם, כי אין בכך כלום. עכ"ד. וכ"כ בזכור לאברהם אלקלעי (מערכת קדיש), ובשו"ת כרך של רומי (סימן א), שכן המנהג במקומם, ושכן הסכים הראש"ל רבי אברהם חיים גאגין וכו'. ע"ש¹. וכן כתב לדינא בשו"ת תעלומות לב ח"ג (ליקוטים דף צו ע"ב). ואדרבה כתב בשו"ת יחזה דעת ח"ב (סימן ה), וז"ל: ובאמת שמעשה רב בכמה גאוני ישראל שחיברו שירות ותשבחות על פי הלחן של מנגינות שירי עגבים, ומהם שירי הבקשות הנאמרים כיום בכל ליל שבת ברוב קהל ועדה בבתי הכנסת של הספרדים ועדות המזרח בארץ ובתפוצות הגולה אשר

יסודתם בהררי קודש, וחברו על ידי הגאונים רבי שלמה לניאדו, מחבר שו"ת בית דינו של שלמה, ורבי אברהם ענתבי, מחבר יושב אהלים ועוד, ורבי מרדכי לבטון, מחבר ספר נוכח השלחן ועוד, ורבי מרדכי עבאדי, מחבר ספר מעין גנים. וכהנה וכהנה רבנים גאונים גדולים ועצומים בתורה, לקדושים אשר באר"ץ המה. והבקשות והפיוטים האלו חוברו על פי הלחן של שירי עגבים (א"ה, אמנם עיין בשתי ידות שם שכתב להדיא, שאם הלשון נופל על לשון, אסור בכל גונא. כיע"ש). וכן בדורותינו אלה זכינו לשמוע מפה קדשם של שליחי צבור תלמידי חכמים צדיקים וישרים בעלי קול נעים שהתפללו בנעימה מזרחית, ובהרכבת מנגינות של שירי עגבים בקטעים מסויימים שבתפלה ובקדיש ובקדושה, ולקחו מזמרת הארץ בידם, לשורר לה' יתברך הבוחר בשירי זמרה, בנועם שיח סוד שרפי קודש. ולב הקהל נמשך אחריהם בדחילו ורחימו בשמחה וטוב לבב בתודה ובקול זמרה, אשרי העם שככה לו. עכת"ד נאך שם כתב בהערה, דמ"מ נראה שיש לשליח ציבור להעדיף הרכבת המנגינות בקטעי התפילה בלחן של שירי קודש הידועים לקהל המתפללים, ואף על פי שגם שירים אלו נוסדו על לחן של שירי עגבים, כיון שברבות הימים נשתכחו המילים של שירי העגבות ונשארו במקומם שירי הקדוש, וכבר יצאו מרשות הסט"א ועברו לסטרא דקדושה, הכי עדיף טפי. ובזה נקיים מה שערער בתוקף בספר ערוגת הבושם (ארקוואלטי, והובא במעשה רוקח לעיל) שיש לחשוש שמא יבואו ההמון

לא תלכו, ורק בניגונים שחוש השמע נהנה מהם לא שייך בזה לאו זה וכו'. ושוב מסיק, שכל שהיא עבודה חיובית אצלם לעשותה בבית תפילתם, כל לגבי דידי אין הפרש בין נהנה ממנה או לאו, לעולם אסורה וכו'. עכ"ד. והם דברי אמת בודאי. גם בשו"ת ציץ אליעזר ח"ג (סימן יב) קרי בחייל לדחות כל דברי הכרך של רומי מראש ועד סוף, ולא הותיר בתשובתו שריד ופליט. כיע"ש.

¹ ואמנם השיב עליו ובכמה טענות חזקות וצודקות בקובץ מקבציאל (חלק יט, עמוד נז), ובפרט מה שכתב שם שהיו חכמים שנכנסו לכנסיות, דזה איסור מדינא וכמ"ש במקו"א, ועוד שאר דברי תימה המוזכרים שם בתשובה. וצ"ע. ובאמת ששוב מצאתי שכבר תמה הגאון הראש"ל בשו"ת יש"א איש (השמטות, דף צט ע"ג) על גבי הכרך של רומי, ומהפך כל דבריו, ומסיק שיש בניגונים הללו לאו דבחוקותיהם

להרהר בשירי העגבים שיש בהם ניבול פה וכל תועבה וכו', ובזה פירש מה שאמרו בסוטה (לה.) שדוד נענש על מה שאמר "זמירות היו לי חוקיך" וכו'. ע"ש].

האיסור מצד זמרה בזה"ז

ז. ובאיסור לשורר שירים שיש בהם מילות האסורות, יעויין בסוטה (מח:) אודנא דשמעא זמרא תעקר, ושם מפורש שהיו מכניסים דברי נבלה בשיר. ע"ש. ובחגיגה (טו:): "אחר, לא פסק זמר יוני מפיו". ובתוספות שם (טו: ד"ה שובו בני) מפורש שיצא לתרבות רעה מפני שזימרו בברית המילה שלו זמר יווני. ע"ש. וכבר כתב הרמב"ם בתשובה מהדורת בלאו (סימן רכד), ומהדורת פריימן (סימן שע) שאין לך דבר המבזה את עם ישראל, כמו אותן שמשוררין שירים האסורים וכו'. כיע"ש. וכיוצ"ב בטור או"ח (סימן תקס) בשם תשובת הרמב"ם. וכ"כ מהר"א גאלפיפאה בספר ידי אליהו (תיקון מג, הלכות תעניות פ"ה הלכה יד), ובאלשיך (שמות כח), ובערוך השלחן (סימן נג סעיף כו), ובשו"ת הרדב"ז ח"ב (סימן תתט), ובשו"ת רב פעלים ח"א חיו"ד (סימן נו, ד"ה ודע), ובשו"ת מנחת אלעזר ממונקאשט ח"ד (סימן כו), ובשו"ת באר משה (כליל תפארת ח"ב, סימן כד ד"ה ומה מאוד), ועוד ועוד, וכפי שכתבנו בס"ד במק"א בדין זמרה בזמן הזה. וכן כתב בשו"ת נשמת חיים ברלין (סימן ז אות ז) שאף לשורר שירים להבליג היגון, אינו מותר רק אם אינם שירי עגבים ח"ו, אם כוונתו לטובה וכו'. עכ"ד. וזאת לדעת שכל שיר כזה אסור מדינא לשומעו לאחר החרבן, שהרי לא הותר כי אם שירות ותשבחות וזכרון חסריו של השי"ת, וכמפורש בש"ע או"ח (סימן תקס"ג), הא לאו הכי אסור. וכ"כ בשו"ת שמן המשחה לרבי שמואל בן חיים ח"א (סימן סז), ובשו"ת זקני יהודה ממודינא (סימן ו), ובשו"ת מהר"ם פאדוובה (סימן י), ועוד, והסכימו לתשובה הנ"ל כל גאוני איטליא.

כיע"ש. וכ"כ בספר "אל גיל כעמים" (עמוד לג והלאה), שכן הסכימו כל גדולי ארץ ישראל מאז. כיע"ש. וע"ע בש"ע המוסר ח"א (שער ב פרק ג, דין התעוררות בזמרה), ובמה שכתבנו בשו"ת רחשי לב ח"א חאו"ח (סימן יד) בזה.

ניגונים המיוחדים לע"ז

ח. ומכל מקום כבר כתבנו שבנידון דידן, הרי זה כניגוני עבודה זרה ממש, ויש בזה גם משום ובחוקותיהם לא תלכו, וכמו שהסכים לזה הב"ח, ואחריו כל גדולי רבותינו הפוסקים הנ"ל. וכן ראיתי בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב (סימן קיא) שכתב: "ובדבר לשמוע הניגונים שמנגנין לע"ז, ודאי אסור, דהא המנגן לע"ז אף לאלו שאין דרכן בכך עובר בלאו, שהוא דרך כבוד כמו מנשק וכדומה בסנהדרין (סג.), ואיפסק ברמב"ם (פ"ג ה"ו מעבודה זרה) שכן כל כיוצא בדברי כבוד האלו, ובהיתה דרך עבודתו חייב מיתה, וא"כ ודאי אסור להתכוין לשמוע. ואם מכל שיר יש בזה איסור הנאה, אם הכלי שיר מיוחדים לזמר לעכו"ם, ואף אם אין בקול איסור דאורייתא, דאין בו ממש. מ"מ אסור מדרבנן, עיין בפסחים (כו.). ובר"ה (כח:), משמע דאסור מדאורייתא. ע"ש. ואם רק ניגון מאנשים שמזמרין לעכו"ם, לא נמצא שיהיה איסור הנאה, אבל ודאי אסור להתכוין לשמוע כדי ליהנות או כדי להתבונן בעבודתם. אך לשמוע הניגון הזה מפי אנשים כאלו שאין מתכוונים לע"ז, אלא לזמר בעלמא אף שאין בזה איסור, אם הוא בלא המלים שמשבחין להבליהם, מ"מ מכוער הדבר. ואם מזמרין בהמלים של שבחי ההבל אסור אף באין מתכוונים לע"ז. ואם הכלי שיר אין מיוחדים לע"ז והמנגנים הם אנשים שאין מתכוונים לע"ז ליכא ג"כ איסור, באופן שליכא איסור דכלי שיר מצד איסור זמרא בזה"ז, אבל מכוער הדבר. אבל בספרי אגרות משה (סימן קסו) כתבתי שבזמרא דמנא יש להחמיר בזה"ז אף בניגונים כשרים ע"ש.

עכ"ל. מפורש בדבריו שכל שיש במילים עצמם משמעות של עבודה זרה, או בכגון השיר של נידון דידן "אדמה ושמים", שאין למילים הללו שום תוכן יהודי או הגיוני אחר זולתי לע"ז, בכי האי גונא בודאי אין כאן כונה נגנית, ולכולי עלמא יהיה אסור לשמוע השיר. ועוד, שהאגרות משה איירי בדברי שבח לע"ז, ולא איירי במילים שיש בהם כפירה ממש, וכגון נידון דידן, שבכי האי גונא אין הבדל בין מתכוין לאינו מתכוין, כיון שהם הם ממש מילות הע"ז. [ואפילו אם משנים קצת את המילים, יש לדון מצד מה שכתב בשו"ת יחו"ד הנ"ל, שיש להחמיר היכא שנזכרים ההמון בשיר האסור, וכ"כ עוד גדולים שהובאו למעלה. ושמא יש לחלק בין ע"ז לעגבות, אמנם עיין בתוספות פסחים (כה: ד"ה לא אפשר), ובחפץ חיים (באר מים חיים כלל ו אות יד בהערה), ובספרי עין במשפט ח"א (פרק ג הלכה ג-ד) דמשמע דחמיר טפי, ודו"ק. וצ"ע]. וכן כתבו בשו"ת משפטי עוזיאל ח"ג חאו"ח (סימן לד), ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ד (סימן כו אות יא), וחי"ג (סימן יב) וחי"ד (סימן יב), ובשו"ת שבט הלוי ח"ט (סימן ט), וביביע אומר ח"ו (סימן ז), ובשו"ת

חמדת צבי ח"ג (סימן ו), ובשו"ת שבט הקהתי ח"ד (סימן לא), ועוד, שכל שהמילים ידועים שהם בעייתיים אסור לשומעם, וח"ו להזכירם במחנינו. ע"ש. וע"ע בשו"ת וישב הים ח"ב (סימן ז) בתשובה שהשיבו הגר"ש הלוי ואזנר בעל שו"ת שבט הלוי, וז"ל: ולפי דברי מג"א ורמ"א וספר חסידים הדברים כפשוטן דעצם הדבר דזמר יוני לא פסק מפומיה גרם לתורתו של אחר לצאת מגדרי קדושה, ה' ירחם עלינו. עכ"ל. והגאון בעל להורות נתן גשטטנער, השיבו שם: והנה פשוט דאף להב"ח אסור לזמר שירי פריצות וקלות ראש אף לצורך תפילה, דמטמא רוחו, ואי אפשר שאינו מחשב על זה, ותפילתו עכורה, וכל שכן ניגוני עגבים. ובאמת כן נוהגים יראי ה' ליזהר שלא לשיר שירי גויים, ובכלל זה שירים של עוזבי תורה רח"ל, ויש לעורר בסעודות נישואין שמביאין מזמרים המזמרים ניגונים שאין מקור מקומם טהור, ויש למחות בזה, שלא לחלל את הקודש. והנה כת"ר האריך והרחיב בביאור הלכה זו, ואפריון נמטייה שיצא לגדור גזר ולעמוד בפרץ בענין העומד ברומו של עולם. עכ"ד. ע"ש.

ולכן בסיכום, מצוה וחובה קדושה לפרסם ברבים כי השיר הזה המדובר (אדמה ושמים), שבעווה"ר חדר למחנה קודשינו (וככל הנראה בשגגה מוחלטת ובחסרון ידיעה ואומר מותר ושאר לימודי זכות), אסור לשומעו ואסור לשוררו ח"ו, משום שמיועד הוא לעבודה זרה, ומילותיו כאמור גם הם וכוונתם הינם רק לעבודה זרה, ונכתבו על ידי כת עובדי ע"ז לאדמה ממש, ולזאת כוונתם בשיר, וכפי שנתבאר למעלה בהרחבה. וביארנו לעיל מה הדין הנגינה שלו כשהלבישו עליה מילים אחרות אם יש לצדד להקל, שבאמת אין הדבר פשוט כ"כ להתיר מכמה טעמים, וכאשר יראה המעיין. ע"ש. וה' יגדור פרצותינו, ויגאלנו גאולת עולם במהרה בימינו. אמן.

באתי על החתום
נ. יוסף אוחנה